

بسمه تعالی

جمهوری اسلامی ایران
وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
معاونت فرهنگی، دانشجویی و امور مجلس

ضوابط طراحی معماری خوابگاه دانشجویی
(پیوست فرهنگی اجتماعی پروژه های خوابگاه دانشجویی)

اداره کل دانشجویی

۱۳۹۴

۱- مقدمه

در راستای «برنامه جامع تحول امور دانشجویان علوم پزشکی» و به منظور ساماندهی و ارتقای کیفی خوابگاه‌های دانشجویی در حال احداث در دانشگاه‌های علوم پزشکی و نیز برقراری عدالت و مساوات در دسترسی و بهره‌مندی دانشجویان همه مناطق کشور از خدمات رفاهی، «ضوابط طراحی معماری خوابگاه دانشجویی» طی این سند تعیین و ابلاغ می‌شود. از زمان ابلاغ این سند، رعایت مفاد آن توسط مدیریت‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور و پیمانکاران ایشان، برای بهره‌مندی از اعتبارات و منابع عمومی و دولتی و نیز حمایت‌ها و مساعدت‌های وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ضروری است.

۲- دامنه‌ی ضوابط و ضوابط مکمل

مقررات و ضوابط مطرح شده در این سند، تنها به جنبه‌های اختصاصی طراحی معماری ساختمان‌های خوابگاهی پرداخته و به جنبه‌های عمومی موضوع نپرداخته است. لذا در طراحی و احداث اجزاء و بخش‌های مختلف ساختمان‌های خوابگاهی، لازم است سایر ضوابط و مقررات ناظر بر طراحی و احداث ساختمان‌های مسکونی، اداری، خدماتی، ورزشی و غیره حسب مورد رعایت گردد. برخی از این مقررات و ضوابط عبارتند از:

- مقررات و ضوابط حاکم بر نظام فنی اجرایی کشور ابلاغی از سوی سازمان برنامه ریزی و مدیریت کشور
- کلیه‌ی مباحث ۲۲گانه‌ی مقررات ملی ساختمان

علاوه بر این ضوابط، لازم است اصول فنی متعارف در طراحی معماری ساختمان‌های مسکونی، اداری، خدماتی، ورزشی و غیره نیز حسب مورد رعایت شود.

علاوه بر این سند، مجموعه ضوابط دیگری ناظر بر طراحی، احداث و بهره‌برداری از خوابگاه نیز تحت بررسی و تدوین است که از زمان تصویب و ابلاغ، در کنار این سند، لازم الاجرا می‌باشد.

۳- تعاریف

- ۱-۳- اتاق: فضای مستقل و اختصاصی است که در اختیار تعدادی دانشجوی ساکن خوابگاه قرار می‌گیرد.
- ۲-۳- واحد(سوئیت): مجموعه‌ای از یک یا چند اتاق به همراه برخی فضاها و امکانات میان آن چند اتاق است که به طور اختصاصی در اختیار ساکنان آن چند اتاق قرار می‌گیرد. طراحی خوابگاه صرفاً باید به صورت واحد (سوئیت) انجام شود.
- ۳-۳- آشپزخانه: فضای تجهیز شده به امکانات طبخ غذا، نگهداری و شستن ظروف توسط ساکنان خوابگاه است. علاوه بر این، ماشین لباسشویی نیز در آشپزخانه تعبیه می‌گردد.
- ۴-۳- سرویس بهداشتی: مجموعه‌ی توالت و روشویی به همراه امکانات جانبی نظیر آینه، سطل، ظرف مایع دستشویی، جای دستمال و حوله سلولزی و نظایر آن است. نیمی از توالت‌ها از نوع فرنگی باشد. تعداد روشویی‌ها ۵۰٪ بیش از توالت‌ها باشد. علاوه بر سرویس‌های بهداشتی درون هر واحد، در هر طبقه متناسب با جمعیت طبقه، تعدادی سرویس بهداشتی خارج از واحدها نیز احداث گردد.
- ۵-۳- حمام: هر واحد باید دارای حمام مستقل باشد با امکاناتی نظیر دوش، محل قرارگیری وسایل و مواد شوینده، رختکن، آویز حوله و لباس، روشویی و آینه برای اصلاح، سطل.
- ۶-۳- قرائتخانه: فضایی اختصاصی و آرام بدون هرگونه کاربری دیگر؛ صرفاً برای مطالعه‌ی دانشجویان. در قرائتخانه باید میز و صندلی مناسب برای نشستن برای مدت طولانی پیش بینی شود. تجهیزات و مصالح باید به گونه‌ای باشد که کمترین تولید صدا و ناآرامی را داشته باشد.
- ۷-۳- اتاق تلویزیون: اتاق مجهز به گیرنده، دستگاه پخش، تلویزیون یا ویدیوپروژکتور برای نمایش عمومی برنامه‌های تلویزیونی یا سایر آثار نمایشی تحت نظر مدیریت خوابگاه.
- ۸-۳- بلوک: مجموعه‌ای از تعدادی واحد(سوئیت) در طبقات متعدد که دارای یک ورودی عادی مستقل هستند. دسترسی‌های اضطراری ساختمان در تفکیک بلوک‌ها لحاظ نمی‌شوند.
- ۹-۳- نمازخانه: سالن مناسب سازی شده برای اقامه‌ی نماز جماعت و برپایی سایر مراسمات و رویدادهای فرهنگی تحت نظر مدیریت خوابگاه.
- ۱۰-۳- مجتمع: مجموعه‌ای از چند بلوک خوابگاهی که در یک منطقه جغرافیایی محدود قرار داشته و دارای برخی فضاها و ارتباطات سازمانی مشترک هستند.
- ۱۱-۳- سالن ورزش: فضای باز یا سرپوشیده مجهز به برخی تجهیزات و امکانات لازم برای انجام ورزش‌های فردی یا گروهی.
- ۱۲-۳- غذاخوری: فضایی است با امکانات لازم برای توزیع و صرف وعده‌های غذای دانشجویی.
- ۱۳-۳- واحد سلامت: فضای مختص به ارائه خدمات پزشکی و سلامت به ساکنان خوابگاه. واحد سلامت باید دارای اتاق‌های مجزا برای موارد ذیل باشد: فوریت‌های پزشکی(شبانه‌روزی)، مطب پزشک عمومی، مشاوره و خدمات سلامت روان.
- ۱۴-۳- دفتر مدیریت: محل کار و استقرار مسؤول مجتمع یا بلوک خوابگاهی، ناظم‌ها و سایر عوامل اداری مأمور در خوابگاه.
- ۱۵-۳- اصناف: مجموعه‌ای از فروشگاه‌ها که عرضه‌کننده‌ی مایحتاج اولیه و فوری ساکنان خوابگاه است؛ مانند: مواد غذایی و پروتئینی، مواد شوینده و بهداشتی، میوه و تره‌بار، آرایشگاه، نوشت افزار و لوازم برقی، خشکشویی و اتوبخار.

- ۳-۱۶- امور تأسیسات: محل استقرار افراد و نگهداری تجهیزات لازم برای تعمیر و نگهداری ساختمان و تأسیسات خوابگاهی.
- ۳-۱۷- امور خدمات: محل استقرار افراد و نگهداری تجهیزات لازم برای خدمات نظافت و بهداشت ساختمان خوابگاهی.
- ۳-۱۸- انتظامات: محل استقرار افراد و نگهداری تجهیزات لازم برای تأمین نظم و انضباط محوطه خوابگاهی.
- ۳-۱۹- انبار: محل انبارش، نگهداری و تحویل تجهیزات مصرفی و سرمایه‌ای خوابگاهی.
- ۳-۲۰- سالن ملاقات: فضای سرپوشیده و دارای مبلمان یا میزوسندلی که ساکنان خوابگاه می‌توانند در آن مراجعان خود را ملاقات و از ایشان پذیرایی کنند. متناسب با ظرفیت سالن ملاقات، سرویس بهداشتی احداث گردد.

۴- طراحی معماری اتاق

- ۴-۱- جمعیت هر اتاق حداکثر ۳ نفر باشد. سرانه‌های مربوط به اتاق خوابگاهی و تجهیزات درون آن باید برای هر اتاق به طور مستقل تأمین شود.
- ۴-۲- مساحت اتاق نباید از ۸ مترمربع کمتر باشد.
- ۴-۳- در هر اتاق برای هر نفر از ساکنان موارد زیر به صورت مستقل طراحی و تعبیه شود:
 - ۴-۳-۱. تخت خواب
 - ۴-۳-۲. میز مطالعه
 - ۴-۳-۳. کمد کتاب و لوازم آموزشی
 - ۴-۳-۴. کمد البسه و لوازم شخصی
 - ۴-۳-۵. تخته تندرستی (ورزش فردی)
- ۴-۴- هر اتاق نور طبیعی مستقیم و مستقل داشته باشد.
- ۴-۵- طراحی محل تعبیه تخت و میز مطالعه به گونه‌ای باشد که خواب و مطالعه افراد کمترین مزاحمت را برای یکدیگر داشته باشد.
- ۴-۶- در هر اتاق فضایی با پوشیدگی مناسب به عنوان رختکن پیش‌بینی شود.
- ۴-۷- تهویه (سرمایش و گرمایش) هر اتاق مستقل از سایر اتاق‌ها باشد.

۵- طراحی معماری واحد (سوئیت)

- ۵-۱- هر واحد باید دارای آشپزخانه، سرویس بهداشتی، هال و حمام باشد به گونه‌ای که این اجزاء میان اتاق‌های واحد مشترک بوده و مستقل از اتاق‌های سایر واحدها باشد. سرانه‌های مربوط به فضاها و تجهیزات درون واحد باید برای هر واحد به طور مستقل تأمین شود.
- ۵-۲- هر واحد مجهز به میز چندنفره (متناسب با تعداد ساکنان) واقع در هال و سندلی به تعداد ساکنان باشد. کاربری این میز و سندلی، صرف وعده‌های غذایی روزانه، هم‌نشینی‌های دوستانه و مواردی از این دست می‌باشد.

- ۳-۵- هر واحد باید متشکل از دو یا سه اتاق، هر کدام با ظرفیت‌های ۲ یا ۳ نفر باشد؛ مگر واحدهای موضوع بند ۴-۵. جمعیت اتاق‌های واقع در هر واحد باید مشابه باشد.
- ۴-۵- اتاق‌های یک نفره، باید فقط در واحدهایی قرار بگیرد که تمام اتاق‌های آن یک نفره باشد. تعداد اتاق‌های این گونه واحدها باید ۴ یا ۵ باب باشد.
- ۵-۵- ورودی دستشویی، حمام و آشپزخانه در اتاق نباشد.
- ۶-۵- در ورودی هر واحد، فضای کفش کن و جاکفشی پیش بینی شود.
- ۷-۵- هر واحد بالکن مستقل مناسب داشته باشد.

۶- طراحی معماری بلوک

- ۱-۶- طراحی ظرفیت و ابعاد ورودی، راه پله، آسانسور، راهروها، لابی و سایر مشاعات هر بلوک براساس جمعیت بلوک و با لحاظ ساختن اصول عمومی طراحی معماری انجام شود.
- ۲-۶- هر بلوک قرائتخانه، سالن تلویزیون، غذاخوری و امور خدمات مستقل داشته باشد.
- ۳-۶- قرائتخانه باید در بالاترین طبقه بلوک، بالاتر از طبقات مسکونی باشد. تنها واحدهای با اتاق یک نفره می‌توانند در طبقه قرائتخانه قرار بگیرند.
- ۴-۶- نمازخانه، سالن ورزش، واحد سلامت، دفتر مدیریت، اصناف، امور تأسیسات، سالن ملاقات، انبار و انتظامات می‌تواند در یک مجتمع مشترک باشد.
- ۵-۶- چنانچه بلوک خوابگاهی در یک پردیس دانشگاهی یا مجتمع خوابگاهی احداث می‌شود که دارای اماکن مستقل شامل مسجد یا نمازخانه، ورزشگاه، رستوران، اصناف و امور تأسیسات می‌باشد، احداث موارد متناظر آن در بلوک خوابگاهی الزامی نیست؛ به شرط آن که در اثر احداث بلوک جدید، سرانه‌های تعریف شده از حدنصاب گذشته خود خارج نشود.
- ۶-۶- چینش فضاها در هر بلوک خوابگاهی از پایین‌ترین طبقه به سمت بالا به این ترتیب انجام شود: ۱- موتورخانه ۲- سالن تلویزیون ۳- سالن ورزش ۴- دفتر مدیریت ۵- اصناف ۶- امور خدمات ۷- امور تأسیسات ۸- سالن ملاقات ۹- غذاخوری ۱۰- نمازخانه ۱۱- واحدها ۱۲- قرائتخانه
- ۷-۶- تأمین سطح شیب‌دار و سایر ضوابط متعارف برای دسترسی معلولان رعایت گردد.
- ۸-۶- اولویت و ترجیح اولیه، احداث بنا در سطح می باشد و افزایش طبقات تنها به دلیل محدودیت زمین یا ملاحظات اقتصادی و فنی قابل پذیرش است. برای ساختمان‌های با بیش از ۳ طبقه، تعبیه آسانسور با ظرفیت متناسب با جمعیت ضروری است.
- ۹-۶- در صورت فراهم بودن زمین و شرایط مناسب، توصیه می‌شود چینش بلوک‌های خوابگاهی در محوطه به گونه ای انجام شود که فضای محصور و فاقد اشراف از خارج در بین آنها ایجاد شود و به عنوان فضای آزاد تفریحی و استراحتگاهی طراحی و ایجاد کاربری شود.

حدنصاب‌های لازم در طراحی معماری خوابگاه

ردیف	عنوان شاخص	حدنصاب خوب	حدنصاب عالی	واحد سنجش	سطح رعایت
۱	سرانه فضای اتاق خوابگاه	۴ تا ۵	۵ به بالا	مترمربع	اتاق
۲	تراکم دانشجوی در اتاق	۳	۲	نفر بر اتاق	اتاق
۳	سرانه سرویس بهداشتی	۶ تا ۸	کمتر از ۶	نفر بر چشمه توالت	واحد
۴	سرانه دوش حمام	۶ تا ۸	کمتر از ۶	نفر بر شاخه دوش	واحد
۵	سرانه قرائتخانه	۰/۳ تا ۰/۵	بیش از ۰/۵	مترمربع	بلوک
۶	سرانه نمازخانه	۰/۳ تا ۰/۵	بیش از ۰/۵	مترمربع	مجتمع
۷	سرانه سالن ورزش	۱/۳ تا ۱/۵	بیش از ۱/۵	مترمربع	مجتمع
۸	سرانه شعله خوراک پزی	۸ تا ۱۰	کمتر از ۸	نفر بر شعله	واحد
۹	سرانه سینک ظرفشویی دولگنه	۸ تا ۱۰	کمتر از ۸	نفر بر چشمه	واحد
۱۰	سرانه هال	۱۲ تا ۱۶	بیش از ۱۶	مترمربع	واحد
۱۱	سرانه اتاق تلویزیون	۰/۲۵ تا ۰/۳	بیش از ۰/۳	مترمربع	بلوک
۱۲	واحد سلامت، انتظامات، انباری، امور تأسیسات، دفتر مدیریت، اصناف (هر یک جداگانه)	۱	بیش از ۱	باب	مجتمع
۱۳	امور خدمات	۱	بیش از ۱	باب	بلوک
۱۴	اتاق ملاقات	۰/۱	بیش از ۰/۱	متر مربع	مجتمع
۱۵	جاکفشی ۷۰×۳۰×۳۰ سانتیمتر	۱/۱	بیشتر	واحد بر نفر	بلوک